

Handledarnyckel

Rubrik: Vem var ägaren till halsbandet?

Syfte:

Syftet med caset om Birka är att möta den historiska platsen genom att undersöka ett föremål, i form av ett gravfynd. Casets övergripande frågeställning är: Vad kan ett halsband berätta om människorna i vikingastaden Birka?

I övningen undersöker vi graven som halsbandet från den första övningen hittades i och frågar oss: *Vem var halsbandets ägare?* Förutsättningen att arbeta med den här övningen är med andra ord att eleverna känner till halsbandet från den första övningen.

Syftet är att synliggöra de som levde i Birka genom att undersöka graven och de två personer som vilar där. Den ena personen var halsbandets ägare och den andra personen är en träl (slav) som också betraktades som en ägodel. I graven finns flera föremål som berättar om personerna och Birka. Genom gravfynden är det möjligt att hitta fler nätverk och förbindelser mellan Birka och olika platser i världen. Elevgrupperna får information om ett föremål i graven genom ett faktakort med en bild av föremålet och får till uppgift att titta på bilderna, läsa texterna och undersöka vad föremålet för att koppla samman det med personerna i graven.

Eleverna ska ta med sig **insikter** om livsvillkoren för några av de människor som uppehöll sig i Birka och övningen visar hur arkeologiska föremål kan berätta om människors livsvillkor. Föremålen i graven är ett resultat av, och vittnar om, historiska kulturmöten och migration.

Tidsåtgång: 60 minuter.

Förberedelser (före lektionen)

Skriv ut följande bilagor i lika många uppsättningar som grupper i klassen:

1. Gravskiss - gärna på A3.
2. Faktakort.

Faktatext för lärare

Birka låg på ön Björkö i sjön Mälaren. Idag finns ingenting av staden kvar ovanför marken. Men för drygt 1000 år sedan på 800-talet fanns en stad med uppåt 1000 invånare där. Att lägga en stad och handelsplats på en liten ö var smart med tanke på att de bästa och snabbaste färdvägarna var på vattnet på den här tiden. Till Birka kom människor alltså med båt. Birka verkar ha varit en viktig handelsplats och mötesplats. Det finns många spår på ön,

till exempel bland föremål som hittats i gravar, som visar att människor både från när och fjärran besökte staden. Här passerade alltså många långväga resenärer, och Birkaborna kände till en stor värld runt omkring. Det kan vi se bland annat genom de saker som eleverna fått undersöka i övningarna.

Spår visar att människor behandlades väldigt olika och hade olika värden i det vikingatida samhället på Birka. Det finns spår av både barn, kvinnor och män som rest. Vi vet däremot inte om just de två personerna i graven som eleverna undersökt har gjort det. Föremålen i graven kan ha bytt händer många gånger på sin väg från tillverkningsplatserna till Birka. På Birka verkar det ha varit modernt och uppfattats som fint att äga föremål från olika delar av världen. Det syns i många gravar på Birka.

Övningens genomförande

1. Dela ut Gravskissen. Låt eleverna utforska och diskutera gravskissen. Vad ser de i graven? Vad kan de identifiera? Vad kan de säga om personerna i graven?
2. Dela ut ett par Faktakort med föremål till respektive elevgrupp. Eleverna läser faktakorten och försöker identifiera föremålet på gravskissen. Frågor till eleverna: Vem i graven tillhörde föremålet? Vad kan föremålet berätta om någon av personen? Är fynden tillverkade i Birka, eller kommer de från någon annanstans? Be eleverna använda kartan från den första övningen för att identifiera platser.
3. Gemensam genomgång av gruppernas arbete. Skapa en helhetsbild av graven tillsammans. Fäst gärna utskrifter av föremålen från graven tillsammans med faktakorten och kartan från övning 1 på en anslagsvägg och diskutera tillsammans.
4. Uppmärksamma eleverna på att två personer vilar i graven. Föremålen verkar tillhöra den person som ligger utsträckt på rygg. Vid den personens huvud ligger exempelvis smyckena och pärlhalsbandet. I graven finns enbart saker och en smyksesuppsättning för en person. Vem kan då den andra, ihopkurade, personen ha varit? Eleverna kanske själva kan dra slutsatsen att det är en slav genom halsjärnet, annars behöver läraren peka på detta. Slaven ligger vid sin ägares fötter, kanske för att visa ägarskapet.
5. Eleverna försöker besvara frågan i grupperna (eller i helklass): *Vem var halsbandets ägare och vad tror ni personen visste om världen?* Formulera nyckelord som gruppen tycker stämmer in som beskrivning på personen. Möjliga inspel från läraren – vilken samhällsklass tror gruppen att den begravda tillhörde? Kön? Ålder? Yrke eller uppgift? Familjeförhållanden? Tro? Birkabo eller gäst? Vilka kontakter med omvärlden visar föremålen på?
6. Dela ut faktakort på Personer i graven. Kortet beskriver tre vikingatida personer som arkeologer lärt känna genom att undersöka deras gravar. En av dem är begravd i graven eleverna har undersökt – frågan är vem och hur eleverna kan veta det (koppling till föremålen)? Svaret är **Furstinnan**.